

УДК 378.02:[159.98:331.54]

Хомич Іванна

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри вікової та педагогічної психології
Рівненського державного гуманітарного університету
<https://orcid.org/0000-0001-8930-6572>

DOI <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i19.301>

ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті представлено результати теоретичного обґрунтування можливостей інноваційних навчальних технологій у забезпеченні ефективності професійної підготовки майбутніх психологів. Розглянуто особливості застосування інтерактивних стратегій, технологій змішаного навчання і проектних технологій як ефективних інструментів реалізації задач професійної підготовки майбутніх психологів.

Інтерактивні технології професійної підготовки майбутніх психологів є системою засобів керованої інтеріоризації необхідного базису загальних і спеціальних професійних компетентностей, які використовують можливості і ефекти інтерсуб'єктної психологічної взаємодії в умовах інтерактивного навчального середовища. Технології змішаного навчання характеризуються як способи стимулювання гнучкої, ініціативної і відповідальної практики персоналізованої професійної підготовки майбутніх психологів, яка ефективно поєднує можливості їх традиційного (очного), дистанційного і мобільного навчання. Проектні технології є прогресивними практиками і способами продукування обґрунтованих, операціоналізованих і реалістичних цілей, які дозволяють максимально відтворити (змодельовати) умови і професійні ситуації діяльності психолога-практика, в яких майбутні психологи закріплюють набуті теоретичні знання і апробують засвоєні практичні вміння та навички.

Розглянуті технології професійної підготовки майбутніх психологів дозволяють ефективно оптимізувати та розширити процес конструювання індивідуальних траєкторій розвитку їх загальних і спеціальних професійних компетентностей та сприяють опануванню ними новітнім психологічним інструментарієм із перспективою застосування його у подальшій професійній діяльності.

Ключові слова: майбутні психологи, професійна підготовка, технології професійної підготовки, інтерактивні технології, технології змішаного навчання, проектні технології.

Постановка проблеми. В умовах сучасних безпрецедентних викликів, зумовлених насамперед пандеміями та гуманітарними наслідками російської агресії проти України, все більш актуальними стають проблеми подальшого розвитку вітчизняної сфери вищої освіти. Якщо негативні тенденції розвитку і функціонування системи вітчизняної формальної вищої освіти, викликані пандемією COVID-19, були пов'язані насамперед з порушенням або обмеженням навчальної (академічної) мобільності здобувачів вищої освіти, то з початком російського агресивного вторгнення на територію нашої держави, вони трансформувалися у катастрофічні наслідки, спричинені тимчасовою окупацією і масштабними руйнуваннями освітньої інфраструктури частини південних та східних її територій. У зв'язку зі значним ускладненням процесів адміністративного, організаційного і навчального функціонування закладів вищої освіти, необхідністю вимушеної їх релокації на підконтрольні території та значною кількістю супутніх проблем особливого значення набувають питання цільового, процесуального та інструментального забезпечення

професійної підготовки майбутніх фахівців. З огляду на це, означений контекст актуальної проблеми передбачає необхідність перегляду та удосконалення окремих параметрів професійної підготовки майбутніх фахівців, пошуку інноваційних форм, форматів і засобів реалізації освітнього функціоналу закладами вищої освіти, які дозволили б на прийнятному якісному рівні забезпечити потреби галузі вищої освіти загалом і здобувачів вищої освіти зокрема.

За підсумками вступної кампанії 2022 року стало очевидним, що одним із найбільш популярних запитів і потреб вітчизняного ринку формальних освітніх послуг є психологічні знання. Це характеризує актуальний суспільний запит на фахівців, які мають спеціальну психологічну підготовку, а також свідчить про усвідомлення затребуваності вже у найближчий час спеціалістів, які володіють навичками практичної психологічної допомоги та підтримки. Така тенденція є закономірною, оскільки індивідуальний інтерес до набуття психологічних знань і вмінь дає можливість не лише для найбільш повної реалізації природних потенцій і схильностей молодого людини, але й дозволяє їй визначитись та здійснити обґрунтований вибір у відношенні напрямку власного особистісного розвитку загалом і вектору професійної (фахової) підготовки зокрема.

Суттєвою, і почасти деструктивною, особливістю вітчизняної традиції професійної підготовки майбутніх психологів є недостатній рівень базової психологічної підготовки здобувачів вищої освіти, імітаційний характер їх науково-дослідної діяльності, незадовільний ступінь або номінальний характер їх практичної підготовки і стажування, що у сукупності означених факторів є джерелом низької конкурентоздатності на ринку освітніх і професійних послуг. Таким чином, у перспективі вивчення актуальної проблеми важливим є розробка, обґрунтування та імплементація інноваційних стратегій і технологій професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів, які б дозволили в нових соціально-економічних умовах, а конкретно – в умовах нової освітньої реальності, забезпечити їх ефективну теоретичну і практичну підготовку до професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У вітчизняному науковому дискурсі з проблематики професійної освіти майбутніх фахівців-психологів превалюють кілька базових методологічних і загальнотеоретичних тематичних позицій, у рамках яких здійснюються спроби, з одного боку, визначити рушійні психологічні механізми і закономірності особистісного становлення майбутніх психологів, а з іншого, – обґрунтувати ефективність реалізації психологічних засобів і методів якісного забезпечення професійної підготовки (освіти) майбутніх фахівців-психологів у напрямку розвитку їх загальних і парціальних компетентностей та якостей.

Аналіз сучасного стану розробки проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів дозволяє репрезентувати багатий теоретичний та емпіричний досвід її вивчення (Волошина, 2016; Гура, 2014; Данилова, 2004; Калиновська, 2020; Кондрашихіна, 2004; Паскевська, 2006; Романовська, 2013; Самойлова, 2004; Тітова, 2012; Шандрук, 2015; Шевченко, 2006 та ін.).

У цьому контексті можна виокремити ряд вітчизняних наукових розвідок, результати яких змістовно відображають характер і закономірності особистісного і професійного становлення майбутніх фахівців-психологів в процесі їх професійної підготовки. Так, предметом теоретичних та емпіричних досліджень вітчизняних науковців стали динамічні закономірності розвитку ціннісно-сислової сфери майбутніх психологів (Вілюжаніна, 2006); особливості формування психологічних механізмів їх саморозуміння в процесі професійної підготовки (Благодир, 2016); професійно значущі характеристики їх особистісної зрілості (Дідик, 2014); психологічні чинники розвитку їх професійної ідентичності (Дружиніна, 2009); ціннісно-рольові компоненти їх професійного становлення (Каліщук, 2012); характеристики їх особистісної готовності до професійної діяльності (Книш, 2014); психологічні умови і закономірності формування риторичної компетентності

(Конівіцька, 2020), асертивної поведінки (Марчук, 2016), прогностичних умінь (Наход, 2015), діалогічної компетентності (Михайлюк, 2017), рефлексивності (Маскалева, 2019), смислоутворюючих мотивів навчальної діяльності (Ржевська-Штефан, 2007) у процесі їх професійної підготовки. На підставі аналізу результатів досліджень вітчизняних науковців можна заключити, що актуальний науковий фактаж, отриманий в рамках вивчення особливостей професійного становлення майбутніх психологів апелює здебільшого до особливостей засвоєння ними особистісних і професійних компетентностей, релевантних задачам психологічної практики, до цільових і процесуальних характеристик їх професійної підготовки, а також пов'язаний із вивченням закономірностей формування необхідних цінностей і мотивів до професійної самореалізації. Незважаючи на всю важливість вивчення означених аспектів актуальної проблеми, за межами наукового-психологічного аналізу залишається широкий спектр параметрів професійної підготовки майбутніх психологів, пов'язаний із застосуванням ефективних стратегій формування їх загальних і специфічних професійних компетентностей, а також апробацією перспективних технологічних інновацій навчання як на рівні викладання окремих дисциплін, так і на рівні організації їх професійної підготовки у цілому.

Враховуючи усю складність становища системи вітчизняної формальної освіти, зокрема, її вищої ланки, вбачаємо за необхідне обґрунтувати проблему інструментального і технологічного забезпечення ефективної теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців-психологів до професійної діяльності в нових соціально-економічних умовах як актуальну і перспективну.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні можливостей інноваційних навчальних технологій у забезпеченні ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нинішній стан вітчизняної вищої освіти характеризується активним пошуком нових і ефективних форм професійної підготовки майбутніх фахівців. Особливо інтенсивно цей процес розгортається у середовищі теоретичної і практичної підготовки майбутніх психологів та пов'язаний із активним застосуванням інноваційних навчальних стратегій і технологій. В умовах нової освітньої реальності інноваційність виступає необхідним атрибутом розвитку сучасної системи вищої освіти, який в контексті професії психолога не відміння існуючих наукових і методичних традицій та форм організації освітнього процесу у вищій школі, а привносить і збагачує його новими технологіями задоволення пізнавальних і навчальних потреб студентів.

У відповідності з предметом нашого дослідження візьмемо за основу визначення «психологічних технологій професійної підготовки майбутнього психолога», запропоноване вітчизняними науковцями (Булах, Волошина, Лохвицька, 2019). Під такими технологіями розуміють «інтегративні етапні моделі його фахового становлення, основою яких є логічна взаємопов'язана динамічна система психологічних впливів, що актуалізують у майбутнього фахівця особистісні, професійні і соціальні цінності, структуруючи його інтеграл професійної цінності в процесі об'єктивації ціннісної самосвідомості». З огляду на це, психологічні технології фахової підготовки майбутнього психолога виступають спеціальним інструментом нівелювання невідповідності або розриву між теоретичним базисом знань та вмінь, системою особистісних цінностей та якостей, набутих ним в процесі академічної підготовки у закладі вищої освіти, та його ціннісною системою професійно важливих якостей і компетенцій.

Конкретизацію означеної проблеми в рамках даного теоретичного дослідження здійснимо в ракурсі психологічного обґрунтування можливостей наступних інноваційних технологій професійної підготовки майбутніх психологів (Пономаренко, 2020):

– *інтерактивних технологій* як системи засобів керованої інтеріоризації здобувачами вищої освіти необхідного базису стандартизованих загальних і спеціальних професійних компетентностей, які використовують можливості і ефекти інтерсуб'єктної психологічної взаємодії в умовах інтерактивного навчального середовища;

– *технологій змішаного навчання* як способів стимулювання гнучкої, ініціативної і відповідальної практики персоналізованої професійної підготовки здобувачів вищої освіти, яка ефективно поєднує можливості їх традиційного (очного), дистанційного і мобільного навчання;

– *проектних технологій* як прогресивного методу культивування визначених у часі обґрунтованих, операціоналізованих і реалістичних цілей навчання здобувачів вищої освіти, що супроводжується розробкою індивідуальних проектів входження на ринок неформальних освітніх послуг.

Інтерактивні технології як засоби оптимізації навчальної діяльності на різних рівнях реалізації освітніх задач достатньо добре представлені у працях вітчизняних і зарубіжних авторів (Остапчук, Мирончук, 2014; Пироженко, Пометун, 2002; Ягоднікова, 2009; Silberman, 1996 та ін.).

У контексті обґрунтування можливостей інноваційних технологій у реалізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів під *інтерактивними технологіями* ми розумітимемо організовані у відповідності з психологічними принципами практики безпосередньої міжособистісної взаємодії між здобувачами вищої освіти, які реалізують потенціал їх особистісного розвитку через створення умов і ситуацій взаємного психологічного впливу, групової взаємодії і спільного пошуку рішень у творчій діяльності.

Специфічною особливістю означеної технології, яка характеризує процес інтерактивного навчання здобувачів вищої освіти, є відсутність ролі субординації, яка передбачає домінуючу роль викладача у визначенні і реалізації цільових, змістових і процесуальних його параметрів. Іншими словами, під час навчання, організованого за принципами інтерактивної технології, викладач і здобувач вищої освіти обопільно стають рівноправними суб'єктами професійної підготовки, досягаючи її результатів взаємними зусиллями (Мирончук, Остапчук, 2014), тобто професійна підготовка студента на основі інтерактивного навчання «виключає домінування одного учасника над іншими» (Пометун, Пироженко, 2002). В такому разі викладач виступає в ролі модератора навчального процесу і значно розширює простір для вияву особистої ініціативи з боку усіх суб'єктів інтерактивної взаємодії.

Використання розвивального потенціалу інтерактивних технологій, психологічних за своїм змістом та ефектами впливу на суб'єктів інтерактивної взаємодії, передбачає наявність єдиного спільного смислового простору, тобто єдиного соціально-психологічного простору професійної діяльності, включення в єдиний творчий простір, спільне занурення в проблемне поле завдань, що вирішуються в рамках реалізації заходів професійної підготовки. Цей процес характеризується узгодженістю у виборі засобів і методів вирішення проблемних завдань в рамках теоретичної і практичної підготовки здобувачів вищої освіти, що супроводжується спільним входженням у схожий емоційний стан, переживанням співзвучних почуттів, супутніх прийняттю і вирішенню проблемних завдань.

Важливо розуміти, що інтерактивна технологія базується на постійному і активному співнавчанні суб'єктів освітнього процесу у вищій школі, які індивідуально визначають власну освітню траєкторію і виступають активними учасниками професійної підготовки. Власне створення психологічно комфортного та взаємозбагачувального інтерактивного навчального середовища і забезпечує інтенсивне формування основних компонентів готовності майбутніх психологів до навчальної діяльності в процесі професійної підготовки.

У шереду ефективних інтерактивних засобів психологічного впливу, які володіють фасилітуючим потенціалом у реалізації задач професійної підготовки майбутніх психологів, можна виокремити *ігрову* інтерактивну технологію. Як інтерактивна технологія, гра може бути ефективним методом навчальної діяльності суб'єктів професійної підготовки, оскільки дозволяє забезпечити у них формування психологічних новотворів: рефлексивних здібностей, тобто здатності аналізувати власні цінності, дії, вчинки, мотиви; адекватної самооцінки, впевненості в собі, розвитку емоційного інтелекту; комунікативної компетентності та базових лідерських здібностей. Ще однією очевидною перевагою ігрової інтерактивної технології в процесі оптимізації професійної підготовки майбутніх психологів є створення сприятливих умов для встановлення тісних взаємозв'язків між учасниками навчання та пошуку компромісних шляхів вирішення міжособистісних конфліктів у процесі спільного вирішення проблем. Загалом ігрова технологія сприяє удосконаленню пізнавальної, емоційної, вольової і діяльнісної сфери майбутніх фахівців-психологів, а також розвитку їх креативності та розкриттю творчого потенціалу.

Під *технологіями змішаного навчання* ми розуміємо практики або способи персоналізованого навчання здобувачів вищої освіти, які забезпечують високу гнучкість, інтенсивність, автономність і доступність процесу їх професійної підготовки. У контексті обґрунтування ефективності змішаного навчання у реалізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів відмітимо його очевидну перевагу – створення можливостей для забезпечення процесуального режиму мобільності, автономності, самостійності і адаптивності професійної діяльності (навчання) студентів в умовах формальної освіти (Пономаренко, 2020).

Важливим показником ефективності змішаного навчання є можливість розвитку інформаційно-комп'ютерної (цифрової) компетентності здобувачів вищої освіти завдяки активному впровадженню у процес їх професійної підготовки новітнього арсеналу цифрових технологій і можливостей (веб-технології, електронні ресурси, цифрові платформи, онлайн-сервіси та ін.), що підтверджує інноваційний характер означеної технології.

Практика оптимізації професійної підготовки з використанням технологій змішаного навчання має своє теоретичне і методичне підґрунтя, яке представлено розробками як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (Березенська, Бугайчук, Кухаренко, 2016; Сікора, 2016; Вугка, 2017 та ін.).

У контексті обґрунтування можливостей технології змішаного навчання у реалізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів виокремимо ще ряд очевидних її переваг. Змішане навчання у порівнянні із традиційними формами його організації створює у здобувачів вищої освіти можливості для конструювання індивідуальної освітньої траєкторії шляхом самостійного вибору як окремих елементів навчання, так і всієї навчальної стратегії загалом, збільшує інтерактивні можливості асинхронного навчання завдяки взаємодії студента з освітнім середовищем; оптимізує і ергономізує значну кількість факторів і показників психологічної і педагогічної взаємодії між студентами та викладачами (Ткачук, 2017).

До низки переваг, якими володіє технологія змішаного навчання, можна віднести *інтерактивність* як характеристику суб'єкт-суб'єктної взаємодії між викладачем і здобувачем вищої освіти, що дозволяє перейти від трансляції навчального контенту до ініціативного і самостійного його пошуку студентами; *гнучкість* як характеристику, пов'язану з можливістю більш диференційовано та індивідуально враховувати освітні потреби кожного здобувача вищої освіти і на основі цього визначати більш гнучкий і менш регламентований режим навчання; *персоналізованість* як можливість у відповідності до власних інтересів, освітніх потреб і здібностей особисто здобувачем вищої освіти визначати

цілі і задачі в процесі навчання і здійснювати самостійний вибір способів і методів їх вирішення.

В якості ефективної технології змішаного навчання, яка володіє високим потенціалом в умовах нової освітньої реальності та в контексті реалізації задач професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів, можна виокремити *веб-конференцію* або *вебінар* як її різновид. Такі засоби технології змішаного навчання дозволяють створити спільний для усіх суб'єктів навчального процесу, передусім здобувачів вищої освіти і викладачів, віртуальний навчальний простір, свого роду віртуальну «аудиторію», яка взаємодіятиме і вирішуватиме в режимі реального часу (онлайн-режимі) усі поточні завдання навчального характеру.

Враховуючи негативні тенденції розвитку і функціонування системи вітчизняної формальної вищої освіти (руйнування освітньої інфраструктури, ускладнення функціоналу закладів вищої освіти, порушення або обмеження навчальної мобільності здобувачів вищої освіти в процесі їх професійної підготовки) можна зазначити, що інноваційні технологічні рішення, які використовуються на базі змішаного навчання, дозволяють в певній мірі нівелювати негативні ефекти і наслідки такої дезорганізації. Очевидно, що гнучко поєднуючи можливості традиційного (очного), дистанційного і мобільного навчання, змішане навчання як інноваційна технологія дозволяє більш ефективно організувати освітній процес у вищій школі, якісно забезпечуючи засвоєння майбутніми фахівцями-психологами змісту освіти у зручний для них і їхніх викладачів час та спосіб.

Під *проектними технологіями* ми розуміємо прогресивні практики і способи продукування обґрунтованих, операціоналізованих і реалістичних цілей навчання здобувачів вищої освіти, що супроводжується розробкою індивідуальних проектів виходження на ринок неформальних освітніх послуг.

Проектні технології як засоби оптимізації навчальної діяльності на рівні реалізації освітніх задач у закладах вищої освіти представлені у численних працях науковців (Любчак, 2014; Сілакова, 2017; Шацька, 2015 та ін.) Зміст означеної технології пов'язаний з проектуванням як процесом створення нового проекту (моделі, прообразу або прототипу) певного явища або об'єкта із передбачувано заданими характеристиками, процес реалізації якого лімітований (обмежений) у часі, включає ряд необхідних етапів (аналіз, синтез, планування, прогнозування, узагальнення, моделювання) і висуває до проектанта ряд вимог – здатність застосовувати набутий базис знань у площині професійної діяльності, прогнозувати або проектувати її результати, виявляти каузальні (причинно-наслідкові) зв'язки у процесі вирішення професійних задач і проблем.

Як ефективний інструмент реалізації задач професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів, проектна технологія дозволяє здобувачам вищої освіти краще усвідомити важливість набутих ними знань і засвоєних вмінь завдяки можливості їх застосування у практичній площині, що дозволяє змодельовати і застосувати набутий теоретичний і методичний арсенал у практиці реальної психологічної допомоги і підтримки. Це, у свою чергу, за принципом зворотного зв'язку стимулюватиме у майбутніх психологів розвиток персональної суб'єктності, автономності і самостійності в процесі становлення професійної компетентності.

В ході застосування проектної технології майбутній психолог набуває професійно важливих знань, вмінь і якостей, які збагачують його професійну свідомість і визначають ступінь професійної компетентності. Зокрема, у спеціальній літературі автори диференціюють набуті в процесі застосування проектної технології вміння і якості на загальні (особистісні) і спеціальні (професійні). До шерегу якостей першого типу відносять розвиток самостійності, мислення та творчих здібностей, здатності до раціонального розподілу часу, до конструктивної міжособистісної взаємодії, до вирішення міжособистісних конфліктів, до креативного мислення та ін. До якостей другого типу

відносять вміння працювати в команді, презентувати результати своєї праці для широкої і професійної аудиторії, підвищення мотивації до навчання, здатність до застосування набутих знань у професійній діяльності, формування навичок організації і проведення науково-дослідної роботи (Шацька, 2015).

У контексті обґрунтування можливостей проектних технологій у реалізації процесу професійної підготовки майбутніх психологів охарактеризуємо *інформаційно-пошукові, практико-орієнтовані і телекомунікаційні* їх різновиди (Пономаренко, 2020). Означені проектні технології виступають засобами упредметнення майбутніми психологами накопиченого потенціалу через апробацію власного психологічного проекту, що в умовах реальної практичної психологічної діяльності дає можливість отримання ними нового рефлексивного досвіду і зворотного зв'язку її ефективності.

Інформаційно-пошукові проекти мають науково-дослідницький характер і спрямовані на дослідження психологічних або поведінкових характеристик досліджуваних об'єктів. З цією метою майбутні психологи використовують алгоритм послідовних дій: збір інформації про об'єкт дослідження з допомогою валідних і науково обґрунтованих дослідницьких засобів (психологічні тести, психодіагностичні методики та ін.), аналіз та обробка даних, узагальнення та інтерпретація отриманих результатів. Підсумком реалізації інформаційно-пошукових проектів є різноманітні публікації (тези, статті) як основа для реалізації подальших проектних технологій.

Практико-орієнтовані проекти за своїм характером є професійно спрямованими і зорієнтовані на удосконалення рівня професійної освіти і подальшої професійної діяльності майбутніх психологів. Такого типу проекти покликані максимально відтворити (змодельовати) умови і професійні ситуації діяльності психолога-практика, в яких майбутні психологи закріплюють набуті теоретичні знання і апробують засвоєні практичні вміння та навички. Така активність майбутніх психологів на основі їх глибокої особистої зацікавленості в опануванні обраної професії створює підґрунтя для успішної реалізації власного професійного потенціалу в рамках самостійних авторських практичних проектів, що не в останню чергу визначає успішність здійснення їх подальшої професійної діяльності. Телекомунікаційні проекти є чи не найважливішим різновидом проектних технологій. Вони відіграють велику роль у забезпеченні ефективності професійної підготовки майбутніх психологів. Цей тип проектів пов'язаний з активним використанням інформаційно-комп'ютерних засобів, телекомунікаційних технологій і спрямований на створення і реалізацію персонального освітньо-психологічного проекту (підприємницького стартапу) (Пономаренко, 2020).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, нинішній стан вітчизняної вищої освіти характеризується активним пошуком нових і ефективних форм професійної підготовки майбутніх фахівців. Особливо інтенсивно цей процес розгортається у площині теоретичної і практичної підготовки майбутніх психологів та пов'язаний із активним застосуванням інноваційних навчальних стратегій і технологій.

Нами розглянуто особливості застосування інтерактивних технологій, технологій змішаного навчання і проектних технологій як ефективних інструментів реалізації задач професійної підготовки майбутніх фахівців-психологів. Інтерактивні технології професійної підготовки майбутніх психологів є системою засобів керованої інтеріоризації необхідного базису стандартизованих загальних і спеціальних професійних компетентностей, які використовують можливості і ефекти інтерсуб'єктної психологічної взаємодії в умовах інтерактивного навчального середовища. Технології змішаного навчання характеризуються як способи стимулювання гнучкої, ініціативної і відповідальної практики персоналізованої професійної підготовки майбутніх психологів, яка ефективно поєднує можливості їх традиційного (очного), дистанційного і мобільного навчання. Проектні технології є прогресивними практиками і способами продукування обґрунтованих,

операціоналізованих і реалістичних цілей, які дозволяють максимально відтворити (змодельовати) умови і професійні ситуації діяльності психолога-практика, в яких майбутні психологи закріплюють набуті теоретичні знання і апробують засвоєні практичні вміння та навички.

Розглянуті технології професійної підготовки майбутніх психологів дозволяють ефективно оптимізувати та розширити процес конструювання індивідуальних траєкторій розвитку їх загальних і спеціальних професійних компетентностей та сприяють опануванню ними новітнім психологічним інструментарієм із перспективою застосування його у подальшій професійній діяльності. Перспективи наших подальших наукових розвідок будуть зорієнтовані в напрямку емпіричної верифікації ефективності технологій професійної підготовки майбутніх психологів.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Благодир, Н. Ф. (2016). *Формування психологічних механізмів саморозуміння у майбутніх психологів*. (Дис. канд. психол. наук). Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ.
- Булах, І. С., Волошина, В. В., & Лохвицька, Л. В. (2019). Сучасні освітні психотехнології професійної підготовки майбутніх психологів. *Психологія та психосоціальні інтервенції*, 2, 20-29.
- Вілюжаніна, Т. А. (2006). *Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в процесі професійного становлення майбутніх психологів*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Данилова, Т. М. (2004). *Формування гуманістичної спрямованості особистості майбутнього практичного психолога*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Дідик, Н. М. (2014). Дослідження професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів. *Проблеми сучасної психології*, 23, 160-170.
- Дружиніна, І. А. (2009). *Психологічні чинники розвитку професійної ідентичності майбутніх практичних психологів*. (Автореф. дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Калиновська, І. С. (2020). *Підготовка майбутніх практичних психологів до роботи в умовах інклюзивного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань.
- Каліщук, С. М. (2012). *Розвиток ціннісно-рольового компонента в структурі професійного становлення особистості майбутнього психолога*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Київ.
- Книш, А. Є. (2014). *Формування особистісної готовності майбутніх психологів-тренерів до професійної діяльності*. (Дис. канд. психол. наук). Харків.
- Кондрашихіна, О. О. (2004). *Формування здатності до фасилітаційних впливів у майбутніх практичних психологів*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Конівіцька, Т. Я. (2020). *Формування риторичної компетентності майбутніх психологів у закладах вищої освіти*. (Дис. канд. пед. наук). Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Львів.
- Кухаренко, В. М., Березенська, С. М., Бугайчук, К. Л., Олійник, Н. Ю., Олійник, Т. О., Рибалко, О. В., ... Столяревська, А. Л. (2016). *Теорія та практика змішаного навчання*. Харків: Міськдрук, НТУ ХПІ.

- Любчак, Н. М. (2014). Проектні технології: сутність та особливості використання у навчальному процесі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 122, 144-150.
- Марчук, Л. М. (2016). *Соціально-психологічні особливості формування асертивної поведінки у професійному становленні майбутніх психологів*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Маскалева, Л. А. (2019). *Психолого-педагогічні умови розвитку рефлексивності майбутніх психологів*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Михайлюк, І. В. (2017). *Психологічні чинники формування діалогічної компетентності майбутніх психологів*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Наход, С. А. (2015). *Формування прогностичних умінь майбутніх практичних психологів засобами інтерактивних технологій*. (Дис. канд. пед. наук). Університет імені Альфреда Нобеля, Дніпропетровськ.
- Остапчук, Д., & МIRONЧУК, Н. (2014). Інтерактивні методи навчання у вищих навчальних закладах. *Модернізація вищої освіти в Україні та за кордоном*, 140-143.
- Паскевська, Ю. А. (2006). *Формування мовленнєвої компетентності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Пометун, О., & ПИРОЖЕНКО, Л. (2002). *Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід*. Київ: АПН.
- Ржевська-Штефан, З. О. (2007). *Формування смислоутворюючих мотивів навчальної діяльності майбутніх психологів в процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. психол. наук). Кіровоград.
- Романовська, Д. Д. (2013). *Формування особистісних стратегій діяльності майбутніх психологів у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. психол. наук). Острог.
- Самойлов, А. Г. (2004). *Особливості формування професійної свідомості майбутніх психологів*. (Дис. канд. психол. наук). Київ.
- Сыманюк, Э. Э. (2005). *Психологические барьеры профессионального развития личности*. Москва: Издательство Московского психолого-социального института.
- Сікора, Я. (2016). Реалізація змішаного навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2, 236-239.
- Сілакова, Т. (2017). Проектні технології підготовки студентів. *Вісник НАУ Педагогіка. Психологія*, 2 (11), 153-158.
- Тітова, Т. Є. (2012). *Формування ціннісних орієнтацій майбутніх психологів у процесі професійної підготовки*. (Дис. канд. психол. наук). Київ.
- Ткачук, Г. В. (2017). Змішане навчання та особливості використання ротаційної моделі у навчальному процесі. *Інформаційні технології в освіті*, 4, 143-156.
- Шандрук, С. К. (2015). *Психологічні засади розвитку професійних творчих здібностей майбутніх практичних психологів*. (Дис. д-ра психол. наук). Тернопільський національний університет, Тернопіль.
- Шацька, З. Я. (2015). Впровадження проектних технологій в діяльність ВНЗ: переваги та недоліки. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки»*, 374-383.
- Шевченко, Н. Ф. (2006). *Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої освіти*. (Дис. д-ра психол. наук). Інститут психології імені Г. С. Костюка, Київ.
- Ягоднікова, В. В. (2009). *Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі*. Київ: ДП «ВД "Персонал"».

- Byrka, M. F. (2017). Blended learning strategy in teacher training programs. *Information Technologies and Learning Tools*, 62, 6, 216-224.
- Silberman, M. (1996). *Active Strategies. 101 Strategies to Teach Active Learning*. Boston: London etc.

REFERENCES

- Blahodyr, N. F. (2016). *Formuvannia psykholohichnykh mekhanizmiv samorozuminnia u maibutnikh psykholohiv [Development of psychological mechanisms of self-comprehension for the future psychologists]*. (Dys. kand. psykhol. nauk). Natsional'nyy pedahohichnyy universytet imeni M. P. Drahomanova, Kyiv. [in Ukrainian].
- Bulakh, I. S., Voloshyna, V. V., & Lokhvytska, L. V. (2019). Suchasni osviti psykhotehnolohii profesiinoi pidhotovky maibutnikh psykholohiv [Modern educational psychological technologies of professional training for the future psychologists]. *Psykholohiia ta psykhosotsialni interventsii*, 2, 20-29. [in Ukrainian].
- Viliuzhanina, T. A. (2006). *Dynamika tsinnisno-smyslovoi sfery osobystosti v protsesi profesiinoho stanovlennia maibutnikh psykholohiv [Dynamics of personal values and senses sphere in the process of professional development of the future psychologists]*. (Avtoref. dys. kand. psykhol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Danylova, T. M. (2004). *Formuvannia humanistychnoi spriamovanosti osobystosti maibutnoho praktychnoho psykholoha [Development of personal human orientation of the future practical psychologist]*. (Dys. kand. psykhol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Didyk, N. M. (2014). Doslidzhennia profesiino znachushchykh kharakterystyk osobystisnoi zrilosti maibutnikh psykholohiv [The study of professionally significant characteristics of personal maturity of the future psychologists]. *Problemy suchasnoi psykholohii*, 23, 160-170. [in Ukrainian].
- Druzhynina, I. A. (2009). *Psykholohichni chynnyky rozvytku profesiinoi identychnosti maibutnikh praktychnykh psykholohiv [Psychological factors of professional identity development for the future practical psychologists]*. (Avtoref. dys. kand. psykhol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Kalynovska, I. S. (2020). *Pidhotovka maibutnikh praktychnykh psykholohiv do roboty v umovakh inkluzyvnoho navchannia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [The future practical psychologists training for the work under the conditions of inclusive teaching the students of general educational institutions]*. (Dys. kand. ped. nauk). Umans'kyi derzhavnyi pedahohichnyy universytet imeni Pavla Tychyny, Uman. [in Ukrainian].
- Kalishchuk, S. M. (2012). *Rozvytok tsinnisno-rolovoho komponenta v strukturі profesiinoho stanovlennia osobystosti maibutnoho psykholoha [Development of value-role component in the structure of personal professional development for the future psychologist]*. (Dys. kand. psykhol. nauk). Instytut pedahohichnoyi osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrayiny, Kyiv. [in Ukrainian].
- Knysh, A. Ye. (2014). *Formuvannia osobystisnoi hotovnosti maibutnikh psykholohiv-treneriv do profesiinoi diialnosti [Development of personal readiness of the future psychologists-coaches for professional activity]*. (Dys. kand. psykhol. nauk). Kharkiv. [in Ukrainian].
- Kondrashykhina, O. O. (2004). *Formuvannia zdatnosti do fasylytatsiinykh vplyviv u maibutnikh praktychnykh psykholohiv [Development of the ability for facilitative influences for the future practical psychologists]*. (Dys. kand. psykhol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Konivitska, T. Ya. (2020). *Formuvannia rytorychnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv u zakladakh vyshchoi osvity [Development of rhetorical competence of the future psychologists]*

- in higher educational institutions*]. (Dys. kand. ped. nauk). L'vivs'kyi derzhavnyi universytet bezpeky zhyttyediyal'nosti, Lviv. [in Ukrainian].
- Kukhareno, V. M., Berezens'ka, S. M., Buhaychuk, K. L., Oliynyk, N. YU., Oliynyk, T. O., Rybalko, O. V., ... Stolyarevs'ka, A. L. (2016). *Teoriia ta praktyka zmishanoho navchannia* [Theory and practice of blended learning]. Kharkiv: Miskdruk, NTU KhPI. [in Ukrainian].
- Liubchak, N. M. (2014). Proektni tekhnolohii: sutnist ta osoblyvosti vykorystannia u navchalnomu protsesi [Project technologies: the essence and peculiarities of the use in the teaching process]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky*, 122, 144-150. [in Ukrainian].
- Marchuk, L. M. (2016). *Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti formuvannia asertyvnoi povedinky u profesiinomu stanovleni maibutnikh psykholohiv* [Social and psychological characteristics of assertive behavior formation for the future psychologists' professional development]. (Dys. kand. psykol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Maskaleva, L. A. (2019). *Psykhologo-pedahohichni umovy rozvytku refleksyvnosti maibutnikh psykholohiv* [Psychological and pedagogical conditions of reflexive development for the future psychologists]. (Dys. kand. psykol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Mykhailiuk, I. V. (2017). *Psykhologichni chynnyky formuvannia dialohichnoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv* [Psychological factors of dialogue competence development for the future psychologists]. (Dys. kand. psykol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Nakhod, S. A. (2015). *Formuvannia prohnostychnykh umin maibutnikh praktychnykh psykholohiv zasobamy interaktyvnykh tekhnolohii* [Development of the prognostic skills for the future practical psychologists by the means of interactive technology]. (Dys. kand. ped. nauk). Universytet imeni Al'freda Nobelya, Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].
- Ostapchuk, D., & Myronchuk, N. (2014). Interaktyvni metody navchannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh [Interactive methods of teaching in higher educational institutions]. *Modernizatsiia vyshchoi osvity v Ukraini ta zakordonom*, 140-143. [in Ukrainian].
- Paskevsk, Yu. A. (2006). *Formuvannia movlennievoi kompetentnosti maibutnikh psykholohiv u protsesi profesiinoy pidhotovky* [Development of speech competence of the future psychologists in the process of professional training]. (Dys. kand. psykol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Pometun, O., & Pyrozhenko, L. (2002). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia: teoriia, praktyka, dosvid* [Interactive technologies of teaching: theory, practice, experience]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Rzhevsk-Shtefan, Z. O. (2007). *Formuvannia smysloutvoriuiuchykh motyviv navchalnoi diialnosti maibutnikh psykholohiv v protsesi profesiinoy pidhotovky* [Development of sense formative motives of teaching activity for the future psychologists in the process of professional training]. (Dys. kand. psykol. nauk). Kirovohrad. [in Ukrainian].
- Romanovska, D. D. (2013). *Formuvannia osobystisnykh stratehii diialnosti maibutnikh psykholohiv u protsesi profesiinoy pidhotovky* [Development of personal activity strategies of the future psychologists in the process of professional training]. (Dys. kand. psykol. nauk). Ostroh. [in Ukrainian].
- Samoilova, A. H. (2004). *Osoblyvosti formuvannia profesiinoy svidomosti maibutnikh psykholohiv* [Characteristics of the development of professional consciousness for the future psychologists]. (Dys. kand. psykol. nauk). Kyiv. [in Ukrainian].
- Symaniuk, E. E. (2005). *Psykhologicheskiye barery professyonal'nogo razvytiya lychnosti* [Psychological barriers of personal psychological development]. Moskva: Izdatel'stvo Moskovskogo psikhologo-sotsial'nogo instituta. [in Russian].

- Sikora, Ya. (2016). Realizatsiia zmishanoho navchannia u vyshchomu navchalnomu zakladi [Implementation of blended learning in higher educational institution]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pedagogika. Sotsialna robota*, 2, 236-239. [in Ukrainian].
- Silakova, T. (2017). Proiektni tekhnolohii pidhotovky studentiv [Project technologies of students' training]. *Visnyk NAU Pedagogika. Psykholohiia*, 2 (11), 153-158. [in Ukrainian].
- Titova, T. Ye. (2012). *Formuvannia tsinnisnykh oriiientatsii maibutnikh psykholohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Development of the value orientation of the future psychologists in the process of professional training]. (Dys. kand. psykol. nauk). Kyiv. [in Ukrainian].
- Tkachuk, H. V. (2017). Zmishane navchannia ta osoblyvosti vykorystannia rotatsiinoi modeli u navchalnomu protsesi [Blended learning and characteristics of the use of rotational model in the process of teaching]. *Informatsiini tekhnolohii v osviti*, 4, 143-156. [in Ukrainian].
- Shandruk, S. K. (2015). *Psykhologichni zasady rozvytku profesiinykh tvorchykh zdibnostei maibutnikh praktychnykh psykholohiv* [Psychological fundamentals of the professional creative abilities of the future practical psychologists]. (Dys. d-ra psykol. nauk). Ternopil's'kyi natsional'nyi universytet, Ternopil. [in Ukrainian].
- Shatska, Z. Ya. (2015). Vprovadzhennia proektnykh tekhnolohii v diialnist VNZ: perevahy ta nedoliky [Implementation of the project technology in the activit of HEI : advantages and disadvantages]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu tekhnolohii ta dyzainu. Seriiia «Ekonomichni nauky»*, 374-383. [in Ukrainian].
- Shevchenko, N. F. (2006). *Formuvannia profesiinoi svidomosti praktychnykh psykholohiv u systemi vyshchoi osvity* [Development of professional consciousness of practical psychologists in a system of higher education]. (Dys. d-ra psykol. nauk). Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka, Kyiv. [in Ukrainian].
- Yahodnikova, V. V. (2009). *Interaktyvni formy i metody navchannia u vyshchyi shkoli* [Interactive forms and methods of teaching in higher school]. Kyiv: DP «VD "Personal"». [in Ukrainian].
- Byrka, M. F. (2017). Blended learning strategy in teacher training programs. *Information Technologies and Learning Tools*, 62, 6, 216-224. [in English].
- Silberman, M. (1996). *Active Strategies. 101 Strategies to Teach Active Learning*. Boston : London etc. [in English].

Khomych Ivanna

Candidate of Psychological Sciences,
senior lecturer of the Department of Age and Pedagogical Psychology
of Rivne State University for the Humanities
<https://orcid.org/0000-0001-8930-6572>

DOI <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i19.301>

TECHNOLOGIES OF PROFESSIONAL TRAINING OF THE FUTURE PSYCHOLOGISTS

Abstract. *The study reveals the results of theoretical rationale for the possibilities of innovative teaching technologies in providing the effectiveness of professional training for the future psychologists.*

The paper deals with the characteristics to use interactive technologies, technologies of blended learning and project technologies presented as the effective instruments to implement the tasks of professional training for the future psychologists. Interactive technologies of professional training of the future psychologists are interpreted as a system of managed internalization of

necessary basis of general and special professional competencies that use the possibilities and effects of inter-subject psychological interaction under the conditions of interactive teaching environment. Technologies of blended learning are characterized as the ways to stimulate flexible, initiative and responsible practice of personalized professional training for the future psychologists that effectively combines the possibilities of their traditional (offline), distant and mobile teaching. Project technologies are progressive practices and ways to produce rationalized, operationalized and realistic aims that allow presenting (model) conditions and their professional situations of practicing psychologist's activity where the future psychologists train obtained theoretical knowledge and test obtained practical skills.

Analyzed technologies of professional training for the future psychologists allow to optimize and widen the process of individual trajectories construction of the development of their general and special professional competencies and support the obtaining of the latest psychological tools with the prospects to use it in the following professional activity in an effective way.

Keywords: *future psychologists, professional training, technologies of professional training, interactive technologies, technologies of blended learning, project technologies.*

Стаття надійшла до редакції 10.10.2022